

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ ХІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»**

**REPORTS OF THE XI INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE "A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES"**

м. Харків, 26–27 жовтня 2023 р.

Харків
2023

УДК 740+656+338

ББК 87

Л 93

Головні редактори:

Панченко С.В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, ректор Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В.П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абашик В.О. – д-р філос. наук, професор

Бабенко А.О. – канд. техн. наук, доцент

Вельш Вольфганг – габілітований доктор філософії, професор

Даніл'ян В. О. – канд. філос. наук, доцент

Дудін О.А. – канд. техн. наук, доцент

Змій С.О. – канд. техн. наук, доцент

Каграманян А.О. – канд. техн. наук, доцент

Колеснік К. Е. – канд. іст. наук, доцент, академік ТАУ

Коростельов Є.М. – канд. техн. наук, доцент

Кравець А. М. – канд. техн. наук, доцент

Куценко М. Ю. – канд. техн. наук, доцент

Лисечко В.П. – канд. техн. наук, доцент

Лях В.В. – д-р філос. наук, професор

Новіков Б. В. – д-р філос. наук, професор

Павлов В. І. – канд. філос. наук, доцент

Панченко В. В. – канд. техн. наук, доцент

Соломніков І.В. – канд. екон. наук, доцент

Семенцова О.В. – канд. екон. наук, доцент

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Устенко О. В. – д-р техн. наук, професор, академік ТАУ

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 6 від 11.12.2023 р.)

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. 26-27 жовтня 2023р. Відп. за випуск В.О. Даніл'ян. — Харків : Мачулін, 2023. — 242 с..

ISBN 978-617-8195-79-3

УДК 740+656+338

Матеріали подано в авторській редакції

ISBN 978-617-8195-79-3

© Авторський колектив, 2023

© Мачулін, худ. оформлення, 2023

Список використаних джерел

1. Гурмак В. Медаль: проблеми жанрової класифікації. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2015. Вип. 27. С. 214 - 220. URL:<https://zenodo.org/record/33961#.YvELIRRBwdU>
2. Меморіальний сайт Карла Гьотца. URL: <https://karlgoetz.com/Gallery.aspx>
3. Röhl John C. G. Kaiser Wilhelm II into the abyss of war and exile 1900_1941 .Cambridge: Cambridge University Press, 2014 – 1562 p.URL: [https://prussia.online/Data/Book/wi/wilhelm-2-into-the-abyss-of-war-and-exile-1900-1941/Röhl%20J.%20Wilhelm%20II.%20Into%20the%20Abyss%20of%20War%20and%20Exile,%201900-1941%20\(2014\),%20OCR.pdf](https://prussia.online/Data/Book/wi/wilhelm-2-into-the-abyss-of-war-and-exile-1900-1941/Röhl%20J.%20Wilhelm%20II.%20Into%20the%20Abyss%20of%20War%20and%20Exile,%201900-1941%20(2014),%20OCR.pdf)
4. Weisser B., Medailleure in Deutschland während des Ersten Weltkrieges, Teil 10: Karl Goetz und Martin Götze //MünzenRevue – 2015 - № 7-8 – s. 43-50. URL: https://www.academia.edu/31370265/Medailleure_in_Deutschland_während_des_Ersten_Weltkrieges_Teil_10_Karl_Goetz_2_und_Martin_Götze_2015_

КОЛЕСНИК К.Е., к. іст.н., доцент

***ІХНЕНКО С.О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Український державний університет залізничного транспорту
м. Харків, Україна***

АНГЛО-ІРЛАНДСЬКА КНИЖКОВА МІНІАТЮРА У РАННЬОМУ СЕРЕДНЬОВІЧЧІ

Англо-ірландська книжкова мініатюра раннього Середньовіччя – самотній жанр образотворчо-художньої форми, який р'явився у релігійних книгах, переписаних та прикрашених ченцями на територіях Ірландії та англосаксонських королівств у VI–IX ст.

Поява перших ілюстрованих рукописів на англо-ірландських землях належать до VI століття. Книга була прийнята язичницькими народами Британії не стільки як джерело знань із християнської віри, скільки як магічний артефакт, дар нового християнського бога – що освячує життя, що обіцяє торжество добра над злом, дає силу і оберігає від ворога.

Провідними центрами створення англо-ірландських книжкових мініатюр були монастирі, серед яких особливо виділялись монастир на острові Айона, заснований святим Колумбою у 563 році, та монастир на острові Ліндісфарн, заснований у 635 році святим Айданом.

З появою монастирів спочатку в Ірландії, а згодом і в Британії починається переписування текстів Святого Письма, літургійних і теологічних книг. Переписування книг було одним із головних обов'язків ченців. При виготовленні

книг ченцями існував чіткий поділ праці: один – скріба – писав текст, інший – рубрика тор – заголовки, а ілюмінатор виконував ініціали та малюнки. Монастирські переписувачі та ілюмінатори створили новий тип книги, де текст, декор та ілюстрації з'єднані в один цілий і єдиний витвір мистецтва [1, с. 164].

Оскільки ірландці вважали за своє основне завдання місіонерську діяльність, найчастіше вони переписували тексти Нового Завіту. Декор цих рукописів – одне з найвищих здобутків книжкового мистецтва європейського середньовіччя.

На формування англо-ірландського мистецтва вплинули три культурні традиції: кельтська, німецька та середземноморська. Вже у VII столітті поєднання цих двох традицій відчувається у художній творчості Британських островів. Це мистецтво залишило свій відбиток і там, де побували ірландські місіонери – в Шотландії та Нортумбрії [2, р. 13].

На Британських островах складається і набуває широкого поширення орнаментальний стиль, особливо виражений у книжковій мініатюрі. Характерні особливості цього стилю – лінійно-площинне трактування форм та геометризм, які проявились і в зображенні людини [3].

Цей стиль остаточно склався у другій половині VII століття в Західній Англії, в Нортумбрії. З нортумбрійських монастирів вийшли всі найкращі рукописи цієї школи, найголовнішими з яких є кілька євангелій – так звана «Книга з Дарроу» (близько 700 р.), Ліндісфарнське Євангеліє (початок VIII ст.), Євангеліє з Ехтернаха (середина VIII ст.), «Келлська книга» (близько 800 р.).

Книжковий лист в Англії та Ірландії став об'єктом прикраси. Початкові сторінки книг або їх частин відкривались великими ініціалами складних і навіть химерних обрисів. Вони складно орнаментовані характерними для цієї культури витончено різноманітними плетіннями. Іноді й весь текст на такій початковій сторінці не писався, а вимальовувався подібними прикрашеними і відносно великими літерами і складав разом з ініціалом площинно-декоративну композицію у візерунковій рамці. Все це розфарбовувалось блакитною, жовтою та червоною фарбами [4, р. 14] (Рис.1).

Особливістю стилю англо-ірландської літератури є використання так званих килимових сторінок. Килимова сторінка – це унікальний тип орнаментальної композиції, що застосовувався в ірландських манускриптах. Декоративна заставка поширювалася на весь простір листа, без жодних текстових включень, і складалася виключно з орнаменту, в деяких випадках підпорядкованого абрису хреста. В ірландській мініатюрі візерункове заповнення простору всередині перетинок хреста відрізняється незвичайною складністю і витонченістю. Килимові сторінки покриті, подібно килиму, знаменитим

плетеним кельтським орнаментом, в нетрях якого причаїлися дивовижні звірі і птахи (Рис.2).

Рис.1. Початок Євангелія від Марка.
Келлська книга

Рис.2. Килимова сторінка Євангелія з
Ліндісфарну

Плетені і спіральні візерунки, за задумом їх творців, мали, крім художньої, ще й важливу охоронну функцію. Кельтське язичництво наділяло такі орнаменти, що символізують чи то переплетення гілок в священних галях, то чи бурління спінених хвиль, здатністю відводити лихе око і нейтралізувати чаклунські чари. Килимові сторінки нібито охороняють священний текст від зазіхань сил Хаосу. Згідно з іншою гіпотезою, килимові сторінки є образотворчими алюзіями на багато оздоблені дорогоцінні скриньки – книжкові релікварії.

В орнаментуванні килимових сторінок можна виділити велику різноманітність рослинних і тваринних мотивів кельтського походження. Простежується і середземноморський вплив, характерний для візантійського декоративного мистецтва – рівносторонній хрест в центрі килимової сторінки. Кожна сторінка із символічним зображенням одного з євангелістів супроводжується наступним за ним килимовою сторінкою. На одному з аркушів символи всіх чотирьох євангелістів зібрані разом і з'єднані хрестом.

Англо-ірландська ілюстрація досягає розквіту у VIII столітті. У цей час працювало безліч скрипторіїв в Ірландії та в заснованих ірландськими місіонерами монастирях на островах Айона та Ліндісфарн та у сусідній з Ліндісфарном північно-східній провінції Британії – Нортумбрії. Оформлення рукописів у цей період характеризується злиттям кельтського та

англосаксонського орнаментів, ускладненням малюнка та віртуозною каліграфією.

Книга з Дарроу являє собою найбільш ранній повністю декорований текст Євангелія і провіщає корінну для всього острівного мистецтва концепцію прикраси священного тексту. З приводу датування Євангелія з Дарроу є суперечливі думки, проте більшість дослідників відносить його створення до кінця VII століття. Ілюстратори Євангелія з Дарроу, підтримували кельтську традицію плетеного орнаментування [4, р. 60] (Рис.3).

Євангеліє з Ехтернаху – ілюмінований рукопис Євангелія з монастиря Ехтернах, створений в Ірландії у 690-715 роках. Як і в книзі з Дарроу, євангелісти в Ехтернахском манускрипті представлені скоріше символами, ніж портретами. Зображення святого Матвія найбільш схематично: його тіло складається з петель, з яких висовуються бліда голова і маленькі ноги. У довгих руках він тримає розкритим своє Євангеліє, початкові слова якого ясно читаються. За святим знаходиться стилізований трон. Смугастиий орнамент навколо, в чомусь схожий з орнаментами книги з Дарроу, утворює разом із зображенням святого хрест.

Рис.3. Євангеліє з Дарроу

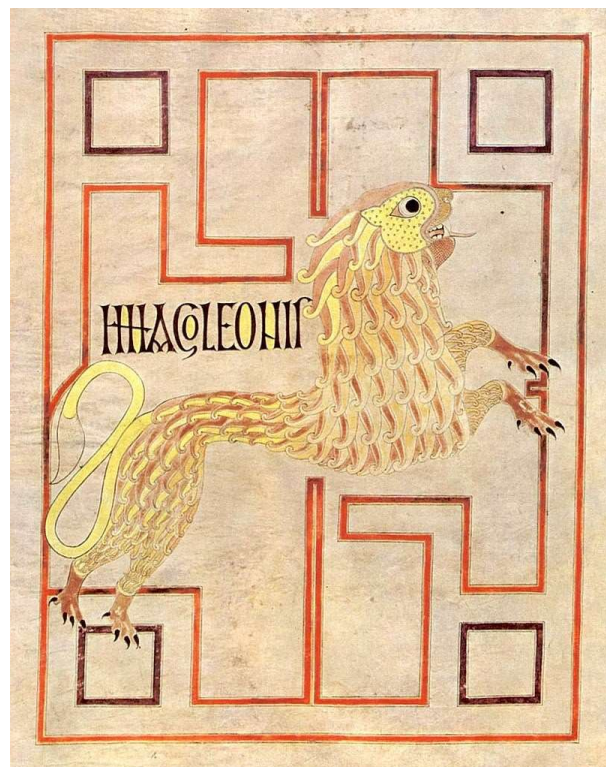

Рис.4. Лев Святого Марка з Євангелія з Ехтернаху

Примітно зображення лева святого Марка. Складна форма його нагадує піктську різьбу, проте граціозність і поважність, з якими стрибає лев, перевершують всі подібні зображення (Рис. 4).

Ліндісфарнське Євангеліє, створене Едфрітом, єпископом Ліндісфарна, між приблизно 690 роком та його смертю в 721 року, виконане у стилі книги Дарроу, але більш детальному і складному. Усі літери на сторінках, що починаються з Євангелій, багато прикрашені єдиною композицією, а багато двосторінкових вступів виконані як єдине ціле, при цьому килимові сторінки звернені до початкової сторінки на початку кожного Євангелія. В книзі є чотири портрети євангелістів, явно запозичені з класичної традиції, але оброблені без будь-якого почуття глибини; межі навколо них набагато простіші, ніж оформлення сторінок тексту, і явно просліджується відчуття двох стилів, які Едфріт не намагається повністю об'єднати. Килимові сторінки надзвичайно складні і чудово виконані [4, р.91] (Рис. 5).

Справжнім шедевром англо-ірландської книжкової мініатюри є Келлська книга, створена ірландськими ченцями приблизно в 800 році. Це ілюмінований рукопис чотирьох Євангелій християнського Нового Завіту. Текстам Євангелій передують інші тексти, включаючи «канонічні таблиці», або відповідності євангельських уривків, спільних для двох або більше євангелістів; резюме євангельських оповідань та передмови, що характеризують євангелістів. Цей твір є найвідомішим із середньовічних ілюмінованих рукописів завдяки складності, деталям та величчю ілюстрацій [5, р.24].

Келлська книга – це вершина майстерності в створенні рукописних книг в період з кінця VI до початку IX століть в монастирях Ірландії, Шотландії та Північної Англії. Велика кількість мініатюр і прикрас в книзі з Келлса просто вражає – практично жоден зі збережених 339 аркушів без них не обходиться. Абстрактний декор та зображення рослин, тварин та людських фігур підкреслюють текст з метою прославлення життя та послання Ісуса та постійного привертання уваги читача до його атрибутів та символів.

Є цілі сторінки оформлення таблиць канону; символи євангелістів Матвія (людина), Марка (лев), Луки (теля) і Іоанна (орел); вступні слова Євангелій; Діва з немовлям; портрет Христа; складні розповідні сцени, зокрема сцени, що зображують арешт Христа і його спокусу дияволом (Рис.6). Сторінка, що представляє розповідь Матвія про Різдво Христове, є найвідомішою сторінкою в середньовічному мистецтві (Рис. 7). Є портрети Матвія та Іоанна, але жодного портрета Марка чи Луки не збереглося. Ймовірно, вони були виконані, як і інші основні сторінки рукопису, на окремих аркушах, і вважається, що з часом вони відірвалися і були загублені.

Рис. 5. Євангеліє з Ліндісфарну

Рис. 6. Келлська книга. Символи Євангелістів

Повторюючи традиційний тип колонного портика, таблиці Келлської книги створюють вражаючі за багатством фантазії форми. Тимпани над колонами заповнені стилізованими символами євангелістів. Спіралеподібні орнаменти і плетіння покривають і стовбури лінійно окреслених колон з умовно позначеними у вигляді квадратів капітелями і розгорнутими на площині листа круглими підставами баз, також прикрашеними орнаментом [4, р. 105] (Рис. 8).

Достатком і віртуозністю декорування вражає і весь текст Келлської книги, засіяний яскраво розцвіченими фігурками людей, звірів, птахів. Вони акцентують початок фраз, заповнюють порожнечі в рядках, вклинюються між ними, а іноді і в середину тексту. З невичерпною фантазією і свободою малюнка прикрашають ілюмінатори кодексу обрамлення «портретів» євангелістів, а також величезні ініціали заголовних листів Євангелій.

На тлі занепаду образотворчості в ранньому середньовіччі ірландські рукописи стали ланкою у розвитку мистецтва цієї епохи, свідчивши про існування потужної самостійної, неантичної, образотворчої традиції, що має орнаментальний характер.

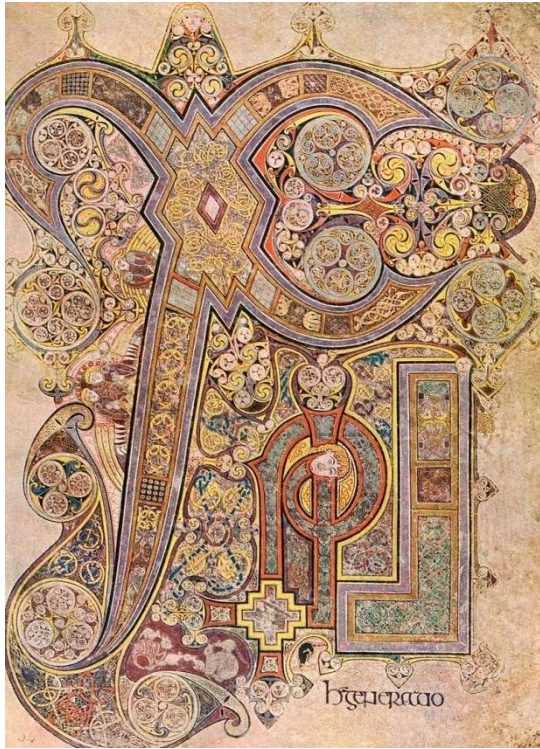

Рис. 7. Келльська книга.
Монограма Хи-Ро

Рис. 8. Канонічна таблиця з
Келльської книги

Список використаних джерел

1. Чумаченко О. П. Мініатюра як образотворча інтерпретація тексту в контексті розвитку культури Середньовіччя. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал.* 2023. № 1. С. 163–168. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4845/Visnyk_1_2023-163-168.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Brown, M. *Understanding Illuminated Manuscripts.* J. Paul Getty Museum, 1994. 130 p. URL: <https://www.getty.edu/publications/resources/virtuallibrary/0892364467.pdf>
- 3, Фетисова О. Книжкові мініатюри Середньовіччя. *Музей книги ХОУНБ ім. Олеся Гончара.* URL: <https://museum.lib.kherson.ua/knizhkovi-miniatyuri-serednovichchya.htm>
4. Calkins, Robert G. *Illuminated Books of the Middle Ages.* Ithaca, New York: Cornell University Press, 1983. – 341 p, URL: <https://archive.org/details/illuminatedbooks0000calk/page/n377/mode/2up>
5. De Hamel, Christopher. *A history of illuminated manuscripts.* London: Phaidon Press, 1994. 272 p. URL: <https://archive.org/details/historyofillumin0000deha/page/n7/mode/2up>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ФІЛОСОФСЬКІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАУКИ	5
АБАШНІК В.О. Григорій Сковорода у творчості Фелікса Гаазе (1882–1965)	5
АБАШНІК У.В. «Будинок привидів» (1942): особливості швейцарської комедії жахів	9
БЕРЕЗНИЙ В.М., ЄРМОЛЕНКО О.А., ЛИСЬОНКОВА Н.М. Трансформація освіти в епоху нейромереж	12
БЛИЗНЮК Л.М. Психофізіологічні основи мови і мислення	14
БЛИЗНЮК Л.М., МИХАЙЛОВА Є. Неогумбольдтіанство у визначенні мовної картини світу	16
БОЙЧЕНКО М.І. Цінності використання ші та вартості люської комунікації	18
ВАРЛАМОВА А.В., НЕШКО С.І. Переклад як засіб комунікації	21
ГАЙДЕМАНН Дітмар Герман Моральний скептицизм та етичний релятивізм	22
ДАНІЛ'ЯН В.О. Теорія регіональних розбіжностей Стейна Роккана	30
ДАНІЛ'ЯН В.О., РЯБЧЕНКО С.Р., БАБЕНКО К.А. Соціально-психологічні чинники формування здорового способу життя здобувачів вищої освіти	32
ДАРАГАН А., НАЗАРЕНКО І.Л. Особливості перекладу економічних текстів	34
ДОВЖЕНКО С.С., СВЕТОШ В.Ю. Особливості фізичної активності у зрілому віці у відповідності з європейськими стандартами	35
ДОНЕЦЬ С.М., ТАРУТА А. Переклад українських суспільно-політичних реалій англійською мовою	37
ЗАГРІЙЧУК І. Д. Комунікація та толерантність в умовах сучасної пограничної ситуації	39
ЗРОДНІКОВА К.В., УМРИХІНА К.О. Людина та інформаційно-комунікативні технології: виклик сучасності	43
ЗРОДНІКОВА К.В., МИНИННИК Д.В. Вплив культурної глобалізації на суспільство	44
КІМ К.В., КОВАЛЬОВА О.В., ШАПАТІНА О.О. Комунікації учасників освітнього процесу	45
КОДАЛЛЕ Клаус-Міхаель Дух прощення	47
КОЛЕСНИК К.Е. Образ кайзера Вільгельма в творчості німецького медальєра Карла Гьотца	53
КОЛЕСНИК К.Е., ІХНЕНКО С.О. Англо-ірландська книжкова мініатюра у ранньому Середньовіччі	60
КОММЕДАЛ О. Теорія гендеру та гендерної ідентичності С. М. Ольсен	67

Наукове видання
Відповідальність за редагування та достовірність інформації
несуть автори роботи

Людина, суспільство, комунікативні технології:
матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф.
26-27 жовтня 2023 р.

Reports of the XI International scientific-practical conference
“A person, a society, communicative technologies”

Відп. за випуск В.О. Даніл'ян

Підписано до друку 20.12.2023. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап.
Ум. друк. арк. 27,67. Обл.-вид. арк. 41,8.
Наклад 300 пр. Зам. №

Видавець Мачулін Л.І.
тел. +38(068)886-52-57
editor2016@ukr.net
<http://knigoizdat.org.ua>
Свідоцтво про держреєстрацію:
сер. ХК №125 від 24.11.2004

Віддруковано в ПП Озеров Г. В.
м. Харків, вул. Університетська, 3, кв. 9.
Свідоцтво про реєстрацію: № 818604 від 02.03.2000.